

Методичні рекомендації щодо визначення класифікаційних індексів УДК для авторефератів дисертацій

Книжкова палата України як центр державної бібліографії та єдина установа, що володіє ексклюзивною ліцензією Консорціуму УДК (Універсальної десяткової класифікації) на розроблення національного україномовного еталону УДК, є найкомпетентнішою організацією з класифікування універсальних масивів інформації в Україні. До таких масивів належить і документальний потік обов'язкових примірників видань, що надходять у Книжкову палату згідно із Законом України "Про обов'язковий примірник документів". Положень закону повинні дотримуватися й організації, які випускають автореферати дисертацій. Цього ж вимагає від них і Вища атестаційна комісія України (ВАК), яка зобов'язує надати підтвердження про надсилання визначеної кількості авторефератів дисертацій одержувачам обов'язкового примірника.

Згідно з ДСТУ 3017—95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення" автореферат дисертації — наукове видання у вигляді брошури авторського реферату проведеного дослідження, яке подається на здобуття наукового ступеня.

Щороку частка цього виду видань у загальному документальному потоці Книжкової палати України збільшується. Так, у 2007 році їхня кількість становила 5832, у 2008 — 6320, у 2009 — 6706, у 2010 році також зберігається тенденція до збільшення.

Особливе значення для наукових робіт має їхнє оприлюднення та забезпечення можливості безперешкодного віднайдення інформації про них у бібліографічних пошукових системах. Незамінним пошуковим засобом у цьому процесі є класифікаційний індекс УДК, який містить у закованому вигляді відомості про приналежність наукової роботи до конкретної галузі наук. УДК використовують понад 130 країн світу, тому індекс забезпечує ідентифікацію видань України в міжнародних бібліографічних базах даних. Саме тому таке велике значення має правильність його визначення. Використання Україною Універсальної десяткової класифікації забезпечує сумісність бібліографічних баз даних нашої країни з базами інших країн і її входження таким чином у міжнародну спільноту.

Упродовж багатьох років фахівці з систематизації Книжкової палати України помічали помилки, іноді грубі, в індексах на авторефератах дисертацій, що свідчить про низький рівень кваліфікації спеціалістів, які їх визначали. У зв'язку зі збільшенням потоку авторефератів дисертацій, пропорційно збільшилась і кількість видань з неправильними або неточними індексами. Саме тому в 2010 році з метою запобігання збереженню цієї тенденції, Книжковою палатою України проводився моніторинг авторефератів дисертацій на правильність визначення індексів УДК і, на підставі аналізу записів накопиченої за рік бази даних видань з помилковими індексами, розроблено методичні рекомендації.

Головною їхньою метою є надання бібліотечним працівникам, які постійно не працюють з таблицями УДК, практичних порад щодо визначення індексів УДК для наукових робіт, зокрема авторефератів дисертацій.

Класифікаційний індекс Універсальної десяткової класифікації, яка є спеціалізованою інформаційно-пошуковою мовою класифікаційного типу, призначений для визначення основних тем, предметів і формальних характеристик документа з метою його подальшого пошуку серед інших.

Систематизація авторефератів дисертацій має багато спільного з систематизацією будь-яких інших документів (за темою дослідження), однак є і суттєві відмінності.

Рівень розвитку сучасної науки спонукає авторів до проведення дисертаційних досліджень не лише в окремії, кон-

кретній галузі, а й на стику різних галузей наук. Тому тема дослідження не завжди повністю збігається зі спеціальністю, визначеною "Переліком спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань", затвердженим ВАК України.

Індекс УДК для автореферату дисертації має визначати як тему наукового дослідження, так і спеціальність, за якою здійснюється захист роботи автора. Теми наукових досліджень завжди конкретні, вузькі, тому їхні індекси комбіновані (складні або складені). Індекси для спеціалізації, як аспекти теми, приєднуються до основного індексу за допомогою знака відношення ":" (двокрапка). Якщо спеціальність відрізняється від теми, її індекс приєднується до основного за допомогою знака приєднання "+" (плюс). Таким чином, індекси для авторефератів дисертацій майже завжди комбіновані.

Для забезпечення правильності визначення класифікаційних індексів УДК систематизатор має знати предмет, вільно орієнтуватись в Основній та допоміжних таблицях УДК, принципах і правилах методики систематизації (див. передмову до другого україномовного видання таблиць УДК), бути обізнаним і користуватись чинним від 07.01.2009 року ДСТУ 6096:2009 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування". Для полегшення пошуку індексів понять у таблицях УДК систематизатору варто використовувати алфавітно-предметний покажчик, який потрібно розглядати як посібник для пошуку, а не як основне джерело отримання готового індексу.

Процес систематизації передбачає кілька етапів, що здійснюються послідовно і пов'язані між собою:

- аналіз об'єкта систематизації (ознайомлення зі змістом документа та встановлення його теми);
- відбір ознак документа (ідентифікація основних понять, що стосуються його теми, відбір відповідних термінів індексування для представлення виявлених понять засобами обраної мови індексування, у нашому випадку — УДК);
- прийняття класифікаційного рішення;
- оформлення класифікаційного рішення (формування пошукового образу документа, тобто класифікаційних індексів УДК);
- редагування індексу УДК.

Для наочнішої демонстрації правильного підходу до визначення індексів для авторефератів дисертацій доцільно проілюструвати їх конкретними прикладами найтиповіших помилок, взятими з бази даних, створеної в результаті моніторингу документального потоку 2010 року.

Виноградський, Богдан Анатолійович.

Моделювання складних біомеханічних систем у спорті : (на прикл. стрільби з лука) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.01 "Олімп. і проф. спорт" / Виноградський Богдан Анатолійович ; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. — К., 2009. — 41 с., включ. обл. : іл., табл.

Бібліогр.: с. 34—39 (56 назв). — 100 пр.

УДК 796.012.001.57:799.322

Індекс визначено неправильно.

В авторефераті дисертації тема дослідження збігається зі спеціальністю, і тому її потрібно позначати одним індексом.

Основний індекс теми дослідження 799.322 *Стрільба з лука*.

В індексі, визначеному автором, використано загальний визначник точки зору .001.57, який вилучено у 1997 році.

Некоректно використано спеціальний визначник .012 з розділу 796 *Спорт*, який треба приєднувати безпосередньо до основного індексу (див. методичну вказівку до розділу 799 у таблицях УДК).

Правильно визначений індекс: **УДК 799.322.012**

Караулова, Світлана Іванівна.

Оптимізація фізичного стану бігунів на середні дистанції як фактор підвищення ефективності тренувального процесу в системі багаторічного спортивного вдосконалення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.01 "Олімп. і проф. спорт" / Караулова Світлана Іванівна ; Дніпропетров. держ. ін-т фіз. культури і спорту [Запоріж. нац. ун-т]. — Дніпропетровськ, 2009. — 20 с. : іл., табл. Бібліогр.: с. 17—18 (11 назв). — 100 пр.

УДК 796.422.14:796.015.4

Індекс визначено неточно.

В авторефераті дисертації тема дослідження збігається зі спеціальністю, і її потрібно позначати одним індексом.

Основний індекс теми дослідження 796.422.14 *Біг на середні дистанції*.

Спеціальний визначник .015.4 *Організація тренувань*, як і в попередньому прикладі, треба приєднувати безпосередньо до основного індексу.

Правильно визначений індекс: **УДК 796.422.14.015.4**

Руснак, Олексій Анатолійович.

Концептуальна особливість розрізнення інтерпретаційної проблеми існування та сутності Бога у релігійній філософії Етьєна Жільсона : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.11 "Релігієзнавство" / Руснак Олексій Анатолійович ; Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, [Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України]. — К., 2010. — 16, [1] с., вкл. обкл. Бібліогр.: с. 14—15 (10 назв). — 100 пр.

УДК 215.111.7/141.4

Тема дослідження не збігається зі спеціальністю, і тому її потрібно позначати комбінованим індексом.

Визначений автором індекс не існує.

Основний індекс теми 141.4 *Філософські напрями за ставленням до проблеми Бога*.

Індекс доповнюємо визначником форми (092), що означає виклад матеріалу у вигляді біографії.

Індекс спеціалізації 2-1 *Теорія та філософія релігії...*

Правильно визначений індекс: **УДК 141.4(092)+2-1**

Голощапова, Євгенія Олександрівна.

Громади євангельських християн-баптистів Південної України в умовах суспільних трансформацій 20—30-х рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : [спец.] 07.00.01 "Історія України" / Голощапова Євгенія Олександрівна ; Запоріж. нац. ун-т. — Запоріжжя, 2010. — 20 с.

Бібліогр.: с. 17—19 (13 назв) та в підрядк. прим. — 100 пр.

УДК 94(477.7):286"19"

Тема дослідження не збігається зі спеціальністю, і тому її треба позначати комбінованим індексом.

Індекс визначено неточно: після знака відношення індекс 286 *Общини, що наполягають на хрещенні...* вилучено у 2000 році.

Тема 277.4 *Баптисти в Південній Україні* розглядається в історичному аспекті, тому спеціалізація "Історія України" в комбінованому індексі виноситься на перше місце: 94(477.7):277.4.

Індекс доповнюємо визначником часу "192/193", який позначає 20—30-ті рр. XX ст.

Правильно визначений індекс:

УДК [94(477.7)":277.4]"192/193"

Матеріал підготовлено Книжковою палатою України